

Tilburg University

Het weekendarrangement en het onderzoeksbelang

Kooijmans, T.

Published in:
Ars Aequi

Publication date:
2012

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Kooijmans, T. (2012). Het weekendarrangement en het onderzoeksbelang. *Ars Aequi*, 2012(3), 225-229.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Het weekendarrangement en het onderzoeksbelang

Prof.mr. T. Kooijmans

HR 13 december 2011, LJN: BT2173, *RvdW* 2012, 16

1 Inleiding

In de voorbije jaren is het deel van het strafrechtelijk voorbereidend onderzoek waarin de verdachte doorgaans voor het eerst met politie en justitie in aanraking komt – bij de aanhouding, het ophouden voor onderzoek, de in verzekeringstelling en de voorlopige hechtenis – volop in beweging geraakt. Bekend is de uitspraak van het EHRM in de zaak-*Salduz* waarin dat hof in artikel 6 lid 1 EVRM het recht voor de verdachte leest op *access to a lawyer* en wel *from the first interrogation of a suspect by the police*.¹ Deze uitspraak vormde het startpunt van een Straatsburgse en nationale Nederlandse jurisprudentiële ontwikkeling waarin het recht op rechtsbijstand ter gelegenheid van het politieverhoor nader is ingevuld.² De minister van Veiligheid en Justitie heeft getracht deze rechtspraak te codificeren in het Conceptwetsvoorstel rechtsbijstand en politieverhoor van 15 april 2011.³ Het conceptwetsvoorstel is in zijn bereik in zekere zin al voorbijgestreefd door de conceptringlijn van de Europese Unie betreffende het recht op toegang tot een advocaat bij strafprocedures en betreffende het recht op communicatie bij aanhouding.⁴ Dit is niet de plaats om uitvoerig op de verschillen tussen deze beide conceptregelingen in te gaan.

Wel verdient hier aandacht dat zich min of meer parallel aan deze ‘*Salduz*-ontwikkeling’ in het voorbereidend onderzoek ook een andere ontwikkeling voltrekt, die zou kunnen worden samengevat onder de noemer ‘lik op stuk’.

De minister van Veiligheid en Justitie heeft recent een conceptwetsvoorstel het levenslicht doen zien waarin hij een uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis voorstelt.⁵ Voorlopige hechtenis kan ingevolge artikel 67a Sv van oudsher worden toegepast als sprake is van vluchtgevaar van de verdachte of in verband met een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid. De gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid wordt thans in het wetboek nader gespecificeerd in vier mogelijke categorieën, waaronder de geschokte rechtsorde en het recidivegevaar. De minister stelt nu voor om aan die vier categorieën als vijfde toe te voegen de verdenking van, kort gezegd, een geweldsdelict begaan tijdens evenementen, bij winkels, horeca- of andere uitgaansgelegenheden, of tegen ‘personen met een publieke taak’. In de voorgestelde bepaling worden deze gevallen gekoppeld aan de grond van de berechting van dat betreffende delict, uiterlijk binnen een termijn van 17 dagen en 15 uren na aanhouding van de verdachte. In die termijn kan de gecumuleerde duur van het ophouden voor onderzoek, de in verzekeringstelling en de bewaring worden herkend.⁶ Blijkens de Memorie van Toelichting bij dit conceptwetsvoorstel is het de bedoeling om verdachten van bijvoorbeeld mishandeling of vernieling op grotere schaal dan thans in voorlopige hechtenis te nemen met het oog op de toepassing van snelrecht. Hiermee wenst de minister te voorkomen dat ‘verdachten van deze feiten – die van de rechter hoogstwaarschijnlijk

1 EHRM 27 november 2008, *NJ* 2009/214 (*Salduz v. Turkey*), § 55.

2 Van de uitspraken van het EHRM noem ik slechts EHRM 11 december 2008, *NJ* 2009/215 m.nt. J.M. Reijntjes (*Panovits v. Cyprus*); EHRM 24 september 2009, *NJ* 2010/91 m.nt. J.M. Reijntjes (*Pishchalnikov v. Russia*); EHRM 13 oktober 2009, *NJ* 2010/92 m.nt. T.M. Schalken (*Dayanan v. Turkey*); EHRM 14 oktober 2010, *NJ* 2011/386 m.nt. T.M. Schalken (*Brusco v. France*) en EHRM 28 juni 2011, appl.nr. 4429/09 (*Šebalj v. Croatia*).

Voor wat betreft de rechtspraak van de Hoge Raad volsta ik met HR 30 juni 2009, *NJ* 2009/349 m.nt. T.M. Schalken; HR 13 september 2011, *NJ* 2011/556 m.nt. T.M. Schalken; HR 4 oktober 2011, *NJ* 2011/469; HR 10 januari 2012, LJN: BT8785 en HR 10 januari 2012, LJN: BT7095.

3 Te kennen via www.overheid.nl. Zie ook *Kamerstukken I* 2011/12, 33 048, nr. A, p. 5.

4 COM(2011) 326 definitief. Vgl. *Kamerstukken II* 2011/12, 32 317, nr. 95, p. 16.

5 Te kennen via www.overheid.nl. Zie nader over

het conceptwetsvoorstel M. Haveman & L. van Lent, ‘Vastzetten om het vastzitten’, *Ars Aequi* 2012-2, p. 94-101 (AA20120094).

6 Als het Conceptwetsvoorstel rechtsbijstand en politieverhoor in ongewijzigde vorm het *Staatsblad* zou bereiken, zal deze termijn vermoedelijk veranderen in 17 dagen en 18 uren omdat de maximale duur voor het ophouden voor onderzoek door het genoemde conceptwetsvoorstel wordt verhoogd naar negen uren (te rekenen vanaf het moment van aanhouding).

een vrijheidsstraf krijgen – weer op vrije voeten komen, vóórdat de snelrechtzitting heeft plaatsgevonden. In de genoemde omstandigheden is een directe reactie (lik op stuk) nodig om aan de verdachte en de omgeving duidelijk te maken dat het gedrag onaanvaardbaar is'. De minister vervolgt: 'Het is in het belang van de samenleving dat de verdachte na aanhouding en veroordeling meteen zijn straf uitzit.'

Dat is een wens die daadkracht uitstraalt en die past in het huidige politieke klimaat. Maar welke veronderstellingen en uitgangspunten liggen nu eigenlijk aan dit conceptwetsvoorstel ten grondslag? Ten eerste lijkt het de bedoeling van het conceptwetsvoorstel om snelrecht mogelijk te maken.⁷ De retorische vraag ligt natuurlijk voor de hand: kan dat momenteel nog niet dan? Is de mogelijkheid om te komen tot snelrecht afhankelijk van het toepassen van voorarrest? In zijn advies van 20 juli 2011 over dit conceptwetsvoorstel wijst de Raad voor de rechtspraak er terecht op dat het verwezenlijken (van het op zichzelf legitieme belang) van een snelle en voortvarende rechtspleging van groot gewicht is maar dat het realiseren daarvan als uitgangspunt los staat en dient te staan van de vrijheidsontneming van een verdachte. In het verlengde daarvan merkt de Raad voor de rechtspraak op dat een verdachte in Nederland niet verplicht is om ter terechtzitting te verschijnen en bij verstek kan worden veroordeeld, tenzij door de rechter een bevel tot medebrenging is afgegeven.⁸ Het conceptwetsvoorstel beoogt nu een nieuwe modaliteit die het mogelijk maakt dat de verdachte onvrijwillig ter terechtzitting verschijnt, te introduceren.⁹ Op zichzelf past dat binnen een breder justitieel beleid waarin onlangs bijvoorbeeld ook de zogenoemde ZSM-aanpak bij wijze van *pilot* door een aantal arrondissementsparketten is opgestart. Deze momenteel nog naar de betreffende parketten gedifferentieerde aanpak – in het voorjaar van 2012 onderwerp van een evaluatiestudie – zal op een uniforme wijze in de tweede helft van 2012

moeten gaan uitrollen. 'ZSM' staat, kort gezegd, voor het Zo Snel, Simpel, Selectief en Samen Mogelijk verwerken van grote hoeveelheden strafzaken op een wijze die 'past bij de verdachte' en met oog voor het slachtoffer.¹⁰

Ten tweede wil de minister de verdachte lik op stuk geven. Het moet maar eens afgelopen zijn met geweld tegen 'personen met een publieke taak', zo is de gedachte. Maar wie zijn dat eigenlijk, personen met een publieke taak? Politieagenten? Ambulancemedewerkers? Garderobepersoneel in de schouwburg? Senioren die surveilleren bij tentamens van rechtenstudenten? De keeper van AZ wellicht ook?¹¹ Een nadere omschrijving in de voorgestelde bepaling ligt voor de hand, gelet op het ingrijpende karakter van de vrijheidsontneming. Nog belangrijker dan dit is dat de minister met zijn lik op stuk-gedachte miskent dat wij in deze fase van het strafproces nog slechts met een verdachte van doen hebben en niet met een veroordeelde. Ten tijde van het gelasten van de bewaring is het in de gevallen waarop het conceptwetsvoorstel het oog heeft lang niet altijd een uitgemaakte zaak dat, zelfs als het tot een veroordeling zou komen, een vrijheidsstraf wordt opgelegd, laat staan een vrijheidsstraf van ten minste de duur van het voorarrest. Het wekt dan ook geen verbazing dat de Raad voor de rechtspraak in zijn advies oordeelt dat in dit conceptwetsvoorstel de voorlopige hechtenis het karakter van een vooruitgeschoven straf krijgt. De Raad voor de rechtspraak zal wellicht hebben bedoeld: nog meer dan thans reeds het geval is en daarmee op onaanvaardbare wijze, krijgt de voorlopige hechtenis in dit conceptwetsvoorstel het karakter van een vooruitgeschoven straf.¹²

De rechter-commissaris die op de voorgestelde grond de bewaring zou moeten gelasten, heeft echter niet alleen te waken over het door de minister voorgestane belang van de daadkrachtige aanpak van geweldscriminaliteit, maar ook over het waarborgen van verdedigingsrechten zoals de onschuldpresumptie. Het is te hopen dat, mocht dit conceptwetsvoorstel ooit kracht van wet verkrijgen, de

7 Vgl. P.A.M. Mevis, 'Versterking door versnelling: nieuwe mogelijkheden voor een directe reactie op strafbare feiten', *DD* 2010, 69, p. 1103-1114.

8 Art. 278 lid 2 Sv.

9 De minister ziet er evenwel aan voorbij dat, behoudens wanneer een bevel tot medebrenging wordt uitgevaardigd, de verdachte er ook onder de vigeur van dit conceptwetsvoorstel voor zou kunnen kiezen om niet ter terechtzitting te verschijnen en, indien en voor zover het voorarrest doorloopt, in zijn cel te blijven.

10 Zie o.a. 'Snel, slim, simpel, samen en selectief', *Opportuun* december 2011, p. 32-35. In het beleidsplan *Perspectief op 2015*, Den Haag: Parket-Generaal 2011, p. 16, wordt het Programma ZSM als volgt omschreven: 'Op problemen in de wijk moet een lik-op-stuk-reactie volgen. Een snelle afhandeling van de zaak en start van de executie draagt bij aan een zichtbare en merkbare correctie op gedrag. De bijdrage van het OM is om (samen met de partners) een snelle professionele beslissing aan de voorkant te realiseren: zoals onmiddellijk een OM- strafbeschikking, voorgeleiding bij de rechter-commissaris, (super)snelrecht, dagvaarden ten behoeve van een themazitting. Het OM werkt dit uit in de zogenaamde ZSM-aanpak, die start in de G5 (arrondissements-

parketten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, 's-Hertogenbosch, aangevuld met de Centrale Verwerking Openbaar Ministerie; TK) en (bij gebleken succes) de landelijke werkwijze wordt. Met ZSM wordt beoogd dat er binnen zes uur na aanhouding (of binnen drie dagen bij zaken waarin inverzekeringstelling aan de orde is) een beslissing wordt genomen over de wijze van afdoening. De executie wordt zo mogelijk meteen gestart. Daarvoor zitten de verschillende partners met elkaar aan tafel, ook buiten de reguliere kantoor tijden. Niet alleen vindt versnelling plaats, ook wordt door de ZSM-werkwijze de administratieve last sterk teruggedrongen en wordt het strafrecht waar nodig selectief ingezet.'

11 De Memorie van Toelichting bij het conceptwetsvoorstel houdt in: 'Onder personen met een publieke taak zijn die functionarissen begrepen die ten behoeve van het publiek en in het algemeen belang een hulp- of dienstverlenende taak vervullen. Het betreft ingevolge de strafvorderingsrichtlijn van het openbaar ministerie onder andere politieagenten, ambulancepersoneel, brandweerlieden, en functionarissen in het openbaar vervoer, zoals buschauffeurs en tramconducteurs. Ook onderwijzend personeel en winkelpersoneel is hieronder begrepen. Deze personen hebben

met elkaar gemeen dat zij zich niet of moeilijk kunnen onttrekken aan de situatie waarin zij slachtoffer van een misdrijf dreigen te worden, en dat het vaak een publiek belang is dat zij hun taak onbelemmerd kunnen vervullen.' Het is tegen de achtergrond van deze laatste twee volzinnen de vraag waarom geweld bij winkels in het conceptwetsvoorstel als nevenschikkend is opgenomen aan geweld tegen personen met een publieke taak. Wordt met geweld 'bij winkels' wellicht bedoeld geweld in winkels of in de nabije omgeving van winkels dat zich niet (primair) richt tegen winkelpersoneel? Hoe groot mag die nabije omgeving dan zijn om verdachten van geweldsdelicten onder het bereik van de voorgestelde grond te brengen? Een nadere toelichting van de minister is hier aangewezen.

12 Vgl. L. Stevens, 'Pre-trial Detention: The Presumption of Innocence and Article 5 of the European Convention on Human Rights Cannot and Do not Limit its Increasing Use', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 2009, p. 165-180, en idem, 'Voorlopige hechtenis en vrijheidsstraf. De strafrechter voor voldongen feiten?', *NJB* 2010, p. 1520-1525.

rechter-commissaris doordrongen zal zijn van het feit dat aan dit conceptwetsvoorstel een combinatie van twee weinig solide uitgangspunten ten grondslag ligt en dat het om die reden nauwelijks voor de hand ligt dat hij op (louter) deze grond een bevel tot bewaring uitvaardigt.

Ondertussen valt de lik op stuk-gedachte ook thans reeds te ontwaren in de strafrechtspraktijk. Ik doel op de min of meer beleidsmatig binnen het openbaar ministerie opgezette praktijk om personen die in het weekend zijn aangehouden op verdenking van een geweldsdelict in het uitgaansleven, tot en met maandag in verzekering – dus achter slot en grendel – te laten verblijven. Op maandag worden zij dan heengezonden voorzien van een geldboete, of in het vooruitzicht van een taakstraf of met een dagvaarding om voor de rechter te verschijnen.¹³ Deze werkwijze wordt ook wel aangeduid als ‘weekendje weg’ of ‘weekendarrangement’.

De in verzekeringstelling mag worden toegepast in het belang van het onderzoek. Daaronder kan mede worden verstaan het belang van het aan de verdachte uitreiken van mededelingen over de strafzaak.¹⁴ Bij dit laatste kan worden gedacht aan de uitreiking van de dagvaarding of het uitvaardigen van een strafbeschikking. Dat brengt met zich dat ook de beslissing omtrent de wijze van afdoening van de strafzaak (welke beslissing aan bijvoorbeeld de uitreiking van de dagvaarding voorafgaat) onder het onderzoeksbelang kan worden begrepen. In de literatuur worden onder het belang van het onderzoek voorts onder meer verstaan het nader verhoren van de verdachte; de wenselijkheid de verdachte vast te houden om hem te kunnen confronteren met de persoon of de verklaringen van getuigen; de confrontatie van getuigen met de verdachte; het opsporen van de medeverdachte zonder dat de verdachte de gelegenheid heeft om hem in te seinen; het verifiëren van de identiteit van de verdachte; en het onderzoek naar de eventuele aanwezigheid van gronden waarop de voorlopige hechtenis kan worden gevorderd.¹⁵

Al met al kan het onderzoeksbelang ruim worden opgevat. Het executeren van een uitgevaardigde strafbeschikking valt er evenwel niet onder: nog daargelaten dat een bij strafbeschikking opgelegde taakstraf feitelijk niet binnen de (resterende) duur van de in verzekeringstelling kan worden uitgevoerd, mag de in verzekeringstelling evenmin worden toegepast om de verdachte een – bijvoorbeeld in het kader van de ZSM-aanpak – bij strafbeschikking opgelegde geldboete in het (besloten gedeelte van het) politiebureau te laten ‘pinnen’. Wanneer het onderzoeksbelang afwezig is of is komen te vervallen, dient de in verzekeringstelling te worden beëindigd en moet de verdachte worden heengezonden¹⁶ (of dient hij te worden voorgeleid aan de rechter-commissaris met het oog op het vorderen van voorlopige hechtenis¹⁷).

Bij deze stand van zaken rijst de vraag of, als gaandeweg het weekend in het kader van het ‘weekendarrangement’ alle onderzoekshandelingen – behoudens het uitreiken van de dagvaarding – zijn afgewikkeld die in de optiek van de politie en de (hulp)officier van justitie moesten worden verricht, de in verzekeringstelling nog mag voortduren tot maandagochtend teneinde de verdachte eerst dan de dagvaarding uit te reiken en heen te zenden. Die vraag is in de lagere rechtspraak een aantal malen aan de orde gesteld¹⁸ en is inmiddels ook aan de Hoge Raad voorgelegd. In het navolgende worden de belangrijkste overwegingen uit de uitspraak van de Hoge Raad weergegeven (paragraaf 2). Vervolgens wordt nader ingegaan op het instrumentarium dat de rechter ter beschikking staat bij zijn controle op de rechtmatigheid van de in verzekeringstelling (paragraaf 3). Afgesloten wordt met enkele conclusies (paragraaf 4).

2 Uit de overwegingen van de Hoge Raad

Uit de door de Hoge Raad geciteerde overwegingen van het hof kan het volgende worden afgeleid omtrent de feitelijke gang van zaken. De verdachte is op zondag 11 oktober 2009 om 3.10 uur aangehouden op verdenking van vernieling van een raam. Om 4.00 uur is hij voorgeleid aan de hulpofficier van justitie en om 9.45 uur is hij op verdenking van mishandeling, dan wel poging tot zware mishandeling in verzekering gesteld. Om 11.15 uur is de verdachte voor de laatste maal gehoord. Omstreeks 16.00 uur is er nog contact geweest met de aangever van de mishandeling. Op maandag 12 oktober 2009 is de verdachte om 11.55 uur in vrijheid gesteld, nadat hem de dagvaarding was uitgereikt. Uit dit feitencomplex leidt het hof af dat het contact met aangever, op 11 oktober 2009 omstreeks 16.00 uur de laatste door de politie verrichte onderzoekshandeling is. Voorts stelt het hof vast dat bij het openbaar ministerie niet het voornemen bestond om bij de rechter-commissaris het geven van een bevel tot bewaring te vorderen. Omdat niet is gebleken dat tussen 16.00 uur op 11 oktober 2009 en 11.55 uur op 12 oktober pogingen zijn ondernomen om aan de verdachte mededelingen over de strafzaak uit te reiken, stelt het hof vast dat de in verzekeringstelling vanaf 11 oktober 2009, 16.00 uur onrechtmatig is geweest. Deze onrechtmatigheid wordt door het hof niet beschouwd als een vormverzuim in de zin van artikel 359a Sv, maar wel als een onrechtmatigheid die het wettelijk systeem in de kern raakt: op het moment dat de verdachte werd aangehouden stond al vast dat hij – ongeacht of het belang van het onderzoek daartoe zou nopen en derhalve ongeacht of daarvoor een wettelijke basis bestaat – tot na het weekend in verzekering gesteld zou blijven. Door aldus te handelen heeft het openbaar ministerie volgens het hof fundamentele – de grondslag

13 Zie nader, met bronverwijzingen, S.B.G. Kierkels, ‘Weekendje weg’, *DD* 2010, 41, p. 669-686, en M. Berndsen, ‘Weg met het “Weekendje weg”’, *Ars Aequi* 2011-6, p. 430-438, AA20110430.
14 Art. 57 lid 1 Sv.

15 G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, 7e druk, bewerkt door M.J. Borgers, Deventer: Kluwer 2011, p. 382-384 en J. uit Beijerse, Aant. 5 bij art. 57 Sv, in A.L. Melai & M.S. Groenhuijsen e.a. (red.), *Het Wetboek van Strafvordering*,

Deventer: Kluwer z.j.
16 Art. 57 lid 5 Sv.
17 Corstens/Borgers 2011, p. 383.
18 Zie Kierkels 2010 en Berndsen 2011.

van het strafproces rakende – beginselen geschonden. Om die reden verklaart het hof het openbaar ministerie niet-ontvankelijk in de vervolging.

Tegen dit oordeel stelt het openbaar ministerie beroep in cassatie in. De Hoge Raad overweegt als volgt omtrent de twee voorgestelde cassatiemiddelen:

‘3. Beoordeling van het eerste middel

3.1. Het middel klaagt dat het Hof ten onrechte heeft geoordeeld dat de inverzekeringstelling van de verdachte vanaf 11 oktober 2009, 16.00 uur onrechtmatig is geweest, althans dat het Hof dat oordeel ontoereikend heeft gemotiveerd. (...)

3.3. In de overwegingen van het Hof ligt als zijn oordeel besloten dat de uitreiking van een mededeling over de strafzaak aan de verdachte in persoon niet zo spoedig mogelijk heeft plaatsgevonden als bedoeld in art. 57, vijfde lid tweede volzin, Sv. Dat oordeel is ook zonder nadere motivering niet onbegrijpelijk, in aanmerking genomen dat het Hof heeft vastgesteld dat op 11 oktober 2009 omstreeks 16.00 uur de laatste onderzoekshandeling door de politie is verricht, dat na 16.00 uur geen pogingen in het werk zijn gesteld om aan de verdachte mededelingen over de strafzaak uit te reiken en dat de verdachte op maandag 12 oktober 2009 om 11.55 uur in vrijheid is gesteld nadat hem de dagvaarding was uitgereikt. Het oordeel van het Hof dat op grond daarvan het voortduren van de inverzekeringstelling van de verdachte op 11 oktober 2009 na 16.00 uur onrechtmatig is geweest, geeft niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is toereikend gemotiveerd. (...)

4. Beoordeling van het tweede middel

4.1. Het middel keert zich tegen ‘s Hofs niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie in de vervolging van de verdachte. Het klaagt in dat verband onder meer over het oordeel van het Hof dat geen sprake is van een verzuim van vormen dat op de voet van art. 359a Sv moet worden beoordeeld.

4.2. De onrechtmatige toepassing van vrijheidsbenemende dwangmiddelen op een verdachte in het kader van het voorbereidend onderzoek in zijn strafzaak, is een vormverzuim. Daarop is art. 359a Sv van toepassing indien, zoals in het onderhavige geval, dit vormverzuim door de verdachte niet aan de Rechter-Commissaris kon worden voorgelegd. Door te oordelen dat “de hier aan de orde zijnde onrechtmatigheid niet als een verzuim van vormen dat op de voet van artikel 359a van het Wetboek van Strafvordering moet worden beoordeeld”, dient te worden beschouwd, heeft het Hof het voorgaande miskend.’

3 Rechterlijke controle op de duur van de inverzekeringstelling

Uitgaande van ‘s hofs feitelijke vaststelling dat de dagvaarding niet zo spoedig mogelijk heeft plaatsgevonden in de zin van artikel 57 lid 5 Sv, stelt de Hoge Raad zich op het standpunt, kort gezegd, dat het hof kon oordelen dat het voortduren van de inverzekeringstelling van de verdachte op 11 oktober 2009 na 16.00 uur onrechtmatig – en, zo voeg ik daaraan toe, daarmee een vormverzuim in het voorbereidend onderzoek – is geweest. Daarmee zal hof noch Hoge Raad hebben bedoeld dat, als de dagvaarding bijvoorbeeld om 16.30 uur zou zijn uitgereikt, de inverzekeringstelling in de periode tussen 16.00 en 16.30 uur ook onrechtmatig zou zijn geweest.¹⁹ Een tijdsbestek van een half uurtje – veel meer is niet nodig om de, aan de hand van de wettelijke delictomschrijving voorgestructureerde, tenlastelegging ‘in te vullen’ aan de hand van de concrete feiten en omstandigheden van het geval en om de

dag en het tijdstip van de terechtzitting te bepalen – valt nog wel binnen de spoedigheidseis van artikel 57 lid 5 Sv. Dat in het onderhavige geval de onrechtmatigheid van de inverzekeringstelling toch al werd aangenomen vanaf 16.00 uur, laat zich verklaren door het feit dat de uitreiking – de volgende dag om 11.55 uur – hoe dan ook niet meer als zo spoedig mogelijk kan worden aangemerkt en het dossier kennelijk geen aanknopingspunten bevat voor een tijdstip waarop de dagvaarding wel spoediger (dan in casu is gebeurd) had kunnen worden uitgereikt, na welk tijdstip de inverzekeringstelling in dat geval als onrechtmatig had kunnen worden bestempeld.

Met dit – door de Hoge Raad gesauveerde – oordeel van het hof dat de inverzekeringstelling vanaf 16.00 uur onrechtmatig is geweest, is een streep gehaald door het beleid van het openbaar ministerie voor zover dat neerkomt op het ‘langer dan zo spoedig mogelijk’ wachten met het uitreiken van de dagvaarding nadat de laatste (overige) onderzoekshandeling is verricht. Omdat dat laatste nu juist de doelstelling was van het ‘weekendarrangement’, is – naar mag worden aangenomen – met deze uitspraak feitelijk een einde gekomen aan de toepassing van dergelijke arrangementen. Een beroep op de onschuldpresumptie hadden het hof en de Hoge Raad niet eens nodig om tot dit oordeel te komen. Dat de dagvaarding zo spoedig mogelijk moet worden uitgereikt – met het oog waarop desnoods ‘s nachts moet worden doorgewerkt²⁰ – ligt ook wel voor de hand: vrijheidsontneming moet, in het bijzonder in de fase van het voorbereidend onderzoek, zo veel mogelijk worden beperkt.²¹

In de zo-even weergegeven uitspraak was het het gerechtshof dat als feitenrechter de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling toetste. Het kon aan die toets toekomen omdat de door de verdediging aangevoerde onrechtmatigheid volgens de Hoge Raad door de verdachte niet aan de rechter-commissaris kon worden voorgelegd. Met dit laatste doelt de Hoge Raad op artikel 59a Sv, waarin de zogenoemde rechtmatigheidstoets door de rechter-commissaris ten aanzien van de inverzekeringstelling is vervat. Als de rechter-commissaris de inverzekeringstelling onrechtmatig oordeelt, beveelt hij op basis van artikel 59a lid 5 Sv de onmiddellijke invrijheidstelling van de verdachte. Deze rechtmatigheidstoets geschiedt uiterlijk binnen drie dagen en vijftien uur na de aanhouding van de verdachte. Nu zijn in zaken betreffende het weekendarrangement grosso modo twee scenario’s denkbaar.

Ten eerste laat zich het scenario denken waarin kort voor het verstrijken van de termijn van drie dagen en vijftien uur de dagvaarding aan de verdachte wordt uitgereikt terwijl die uitreiking niet zo spoedig mogelijk heeft plaatsgevonden. In dat geval kan de verdachte worden voorgeleid en zal de rechter-commissaris (het laatste gedeelte van) de inverzekeringstelling onrechtmatig oordelen en de verdachte in vrijheid stellen. De zo-even weergegeven uitspraak is evenwel illustratief voor het tweede scenario, waarin de termijn van drie dagen en vijftien uur

19 Vgl. *Kamerstukken II* 2004/05, 29 805, nr. 3, p. 9.
20 *Kamerstukken II* 2004/05, 29 805, nr. 3, p. 17.

21 Vgl. J. uit Beijerse, ‘De inverzekeringstelling: de wettelijke uitgangspunten en de eigen weg van de

praktijk’, *DD* 2005, 69, p. 964-985, i.h.b. p. 970.

nog lang niet is verstreken op het moment waarop de verdachte met een dagvaarding op zak wordt heengezonden. In dat geval vindt artikel 59a Sv geen toepassing meer.²²

In het zogenoemde *Afvoerpipj*-arrest overwoog de Hoge Raad dat artikel 359a Sv niet van toepassing is bij vormverzuimen die zich hebben voorgedaan bij de aanhouding en inverzekeringstelling die kunnen worden voorgelegd aan de rechter-commissaris.²³ Het betreft hier vormverzuimen die ressorteren onder het eerste scenario. In die gevallen kan de rechter-commissaris de invrijheidstelling gelasten en zal de zittingsrechter het (reeds door de rechter-commissaris) geconstateerde vormverzuim niet, althans niet via artikel 359a Sv, kunnen verdisconteren in bijvoorbeeld de straftoemeting. Anders geformuleerd, strafvermindering is in dergelijke gevallen niet op basis van artikel 359a Sv aangewezen, zo lijkt de redenering naar aanleiding van het *Afvoerpipj*-arrest. De onrechtmatigheid van een 'weekendarrangement' dat wordt beëindigd voordat de rechter-commissaris overeenkomstig artikel 59a Sv in de zaak wordt betrokken – het betreft het tweede scenario – kan wel op grond van artikel 359a Sv door de verdediging aan de zittingsrechter worden voorgelegd. In dat geval kan de zittingsrechter ingevolge artikel 359a Sv wel strafvermindering toepassen of, in uitzonderlijke gevallen, de niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie in de vervolging uitspreken. Strafvermindering komt bovenop de aftrek van voorarrest die op basis van artikel 27 Sr is voorgeschreven.

4 Tot besluit

Het in de optiek van de Hoge Raad elkaar wederzijds uitsluitende karakter van artikel 59a Sv en artikel 359a Sv roept een paradoxale situatie in het leven. Als de onrechtmatigheid van de voortzetting van de inverzekeringstelling nadat de laatste onderzoekshandeling is verricht (en voordat de dagvaarding is uitgereikt) langer duurt, wordt de rechter-commissaris in de zaak betrokken. Deze autoriteit heeft 'slechts' de bevoegdheid om de invrijheidstelling van de verdachte te gelasten en daarmee per saldo te doen wat de officier van justitie reeds eerder had behoren te doen. De zittingsrechter kan nadien echter niet overeenkomstig artikel 359a Sv strafvermindering toepassen (of de niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie uitspreken). Die bevoegdheid heeft hij wel als de onrechtmatige inverzekeringstelling korter heeft geduurd dan de in artikel 59a Sv genoemde termijn en de verdachte reeds in vrijheid werd gesteld voordat de rechter-commissaris eraan te pas kwam. In de lagere rechtspraak zijn ook voorbeelden te vinden van situaties waarin een dergelijke strafvermindering daadwerkelijk aangewezen werd geacht.²⁴ De consequentie van dit een en ander is dat

naarmate (de onrechtmatigheid van) de inverzekeringstelling langer voortduurt – met uiteindelijk de inschakeling van de rechter-commissaris als gevolg – niet meer op basis van artikel 359a Sv strafvermindering kan worden toegepast, terwijl dat rechtsgevolg wel aan een korter durende onrechtmatigheid van de inverzekeringstelling kan worden verbonden.

Hier komt een verschil in rechtsgevolg ter compensatie van de geconstateerde onrechtmatigheid aan de oppervlakte dat zich moeilijk laat rijmen met de wetten der logica. Dit verschil is te herleiden tot het zo-even genoemde *Afvoerpipj*-arrest waarin de Hoge Raad heeft bepaald dat het gesloten stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken op onaanvaardbare wijze zou worden doorkruist indien bij de behandeling van de zaak ter terechtzitting opnieuw of alsnog een beroep zou kunnen worden gedaan op vormverzuimen die zich hebben voorgedaan bij de aanhouding en inverzekeringstelling die kunnen worden voorgelegd aan de rechter-commissaris. De Hoge Raad lijkt artikel 59a Sv derhalve te beschouwen als een rechtsmiddel. Corstens en Borgers omschrijven een rechtsmiddel als een in de wet geregelde en voor de procespartijen openstaande mogelijkheid op te komen tegen beslissingen of handelingen van autoriteiten in het strafproces bij een (hogere) rechter.²⁵ Deze gangbare omschrijving van een rechtsmiddel²⁶ suggereert dat de verdediging de rechter actief moet kunnen adiëren. Dat is bij artikel 59a Sv evenwel niet het geval. De rechtmatigheidstoets door de rechter-commissaris van de inverzekeringstelling geschiedt van rechtswege en vindt niet plaats als de inverzekeringstelling reeds is beëindigd. Een rechtsmiddel kan er dan ook bezwaarlijk in worden gelezen.

In het – hopelijk slechts academische – geval waarin een officier van justitie ook na de uitspraak van 13 december 2011 de toepassing van het 'weekendarrangement' zou willen voortzetten, zal hij, indachtig het *Afvoerpipj*-arrest, de inverzekeringstelling laten voortduren tot aan de rechtmatigheidstoets door de rechter-commissaris omdat hij daarmee eigenhandig de mogelijkheid van strafvermindering (of niet-ontvankelijkheid) op basis van artikel 359a Sv aan de zittingsrechter ontnemt. Vanzelfsprekend strekt een dergelijke, weinig magistratelijke handelwijze niet tot aanbeveling, maar minstens zo belangrijk is dat de zittingsrechter zich de mogelijkheid tot het toepassen van strafvermindering niet hoeft te laten afpakken. Weliswaar staat hem die mogelijkheid niet open op basis van artikel 359a Sv maar op zichzelf belet niets hem om 'gewoon' een lagere straf op te leggen dan de straf die hij zou hebben opgelegd als de inverzekeringstelling rechtmatig was verlopen.²⁷ Als de Hoge Raad artikel 59a Sv niet zou beschouwen als een rechtsmiddel, zou de feitenrechter die 'sluiproute' niet nodig hebben. ■

²² Artikel 59b Sv.

²³ HR 30 maart 2004, *NJ* 2004/376 m.nt. YB. Zie ook T. Kooijmans, 'Elk nadeel heb z'n voordeel? Artikel 359a Sv en de ontdekking van het strafbare feit', *DD* 2011, 78, p. 1091-1108, i.h.b. p. 1100.

²⁴ Zie Kierkels 2010, p. 669-673 en Berndsen 2011.

²⁵ Corstens/Borgers 2011, p. 781.

²⁶ Vgl. A. Minkenhof, *Nederlandse strafvordering*, 11e druk door J.M. Reijntjes, Deventer: Kluwer 2009, p. 452.

²⁷ Anders dan voor het toepassen van strafvermindering, is voor het uitspreken van de niet-ont-

vankelijkheid buiten art. 359a Sv om – zoals het hof deed in de onderhavige zaak – vrijwel geen ruimte. Vgl. Corstens/Borgers 2011, p. 732-733.